

**IJODIY FAOLIYATNI TASHKIL ETISHDA QO‘LLANILADIGAN
PEDAGOGIK USULLAR VA TEXNIKALAR**

**ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ МЕТОДЫ И ПРИЕМЫ, ИСПОЛЬЗУЕМЫЕ
ПРИ ОРГАНИЗАЦИИ ТВОРЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ**

**PEDAGOGICAL METHODS AND TECHNIQUES USED IN
ORGANIZING CREATIVE ACTIVITY**

Namozova Dilorom Tursunovna

- Farg‘ona davlat universiteti dotsent pedagogika fanlari bo‘yicha
falsafa doktori (Phd)

Tadqiqotchi: Muxiddinova Mohidil Asiljon qiz

i- Farg‘ona davlat universiteti
I bosqich magistranti

Annotatsiya: Zamonaviy ta'lim tizimida o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish muhim o'rin egallaydi. Ushbu maqola ijodiy faoliyatni tashkil etishda qo'llaniladigan pedagogik usullar va texnikalarni ilmiy adabiyotlar asosida tahlil qilishga bag'ishlangan. Tadqiqotda veb-qidiruv va ilmiy manbalar tahlili usullari qo'llanildi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, interaktiv faoliyatlar, loyiha asosidagi ta'lim, texnologiyalarni integratsiya qilish, gamifikatsiya va boshqa usullar ijodiy fikrlashni rag'batlantiradi. Muhokamada ushbu usullarning afzalliklari, kamchiliklari va amaliy qo'llanishi muhokama qilinadi. Maqola ta'lim amaliyotchilari uchun tavsiyalar bilan yakunlanadi.

Аннотация: Развитие творческих способностей учащихся играет важную роль в современной системе образования. Статья посвящена анализу педагогических методов и приёмов, используемых при организации творческой

деятельности, на основе научной литературы. В исследовании использовались методы веб-поиска и анализа научных источников. Результаты показывают, что интерактивная деятельность, проектное обучение, интеграция технологий, геймификация и другие методы стимулируют творческое мышление. Обсуждаются преимущества, недостатки и практическое применение этих методов. В заключение статьи даны рекомендации для педагогов-практиков.

Abstract: The development of students' creative abilities plays an important role in the modern education system. This article is devoted to the analysis of pedagogical methods and techniques used in organizing creative activities based on scientific literature. The research used web search and scientific source analysis methods. The results show that interactive activities, project-based learning, integration of technologies, gamification and other methods stimulate creative thinking. The discussion discusses the advantages, disadvantages and practical application of these methods. The article concludes with recommendations for educational practitioners.

Kalit soʻzlar: ijodiy faoliyat, pedagogik usullar, kreativ taʼlim, oʻquvchilar rivojlanishi.

Ключевые слова: творческая деятельность, педагогические методы, творческое образование, развитие учащихся.

Keywords: creative activity, pedagogical methods, creative education, student development.

KIRISH

Ijodiy faoliyat taʼlim jarayonining asosiy komponentlaridan biri boʻlib, oʻquvchilarning yangi gʻoyalar ishlab chiqarish, muammolarni innovatsion yechish va oʻz fikrlarini erkin ifoda etish qobiliyatlarini shakllantiradi. Psixologik-pedagogik adabiyotlarda ijodiy faoliyat yangi, oʻziga xos va subyektiv ahamiyatli mahsulot yoki harakat usulini yaratish jarayoni sifatida taʼriflanadi. Bu jarayon oʻquvchilarning motivatsiyasini oshiradi, tanqidiy fikrlashni rivojlantiradi va jamiyatning innovatsion talablariga javob berishga yordam beradi. Zamonaviy dunyoda, texnologiyalar va

axborot oqimi tez o'sishi sharoitida, ijodiy qobiliyatlar rivojlantirish ta'lim tizimining ustuvor vazifalaridan biriga aylangan.

Tarixiy jihatdan qaraganda, ijodiy ta'lim g'oyalari 20-asrning boshlarida Jon Dyui va Mariya Montessori kabi pedagoglar tomonidan ilgari surilgan. Dyui ta'limni tajribaga asoslangan jarayon deb hisoblagan, Montessori esa bolalarning mustaqil faoliyatini rag'batlantirishni taklif qilgan. Bugungi kunda bu g'oyalar UNESCO va boshqa xalqaro tashkilotlar tomonidan qo'llab-quvvatlanmoqda, chunki ijodiy ta'lim global muammolarni hal qilishda muhim rol o'ynaydi.

Tadqiqotning dolzarbligi. O'zbekiston ta'lim tizimida ijodiy faoliyatni rivojlantirish masalasi Milliy ta'lim strategiyasi doirasida muhim o'rin tutadi. O'quvchilarning ijodiy salohiyatini oshirish orqali mamlakatning innovatsion rivojlanishiga hissa qo'shish mumkin. Biroq, an'anaviy ta'lim usullari ko'pincha ijodiy fikrlashni cheklaydi, shuning uchun innovatsion pedagogik yondashuvlarni o'rganish zarur. Ushbu maqola ijodiy faoliyatni tashkil etishda qo'llaniladigan pedagogik usullar va texnikalarni sistematik tahlil qilish orqali ta'lim amaliyotini takomillashtirishga qaratilgan. Tadqiqot maqsadi – ilmiy adabiyotlar asosida ushbu usullarning samaradorligini baholash va tavsiyalar ishlab chiqish.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Ushbu tadqiqot sistematik adabiyot tahlili usuliga asoslangan. Ilmiy manbalarni qidirish uchun Google Scholar, ResearchGate, CyberLeninka va boshqa platformalar qo'llanildi. Qidiruv kalit so'zlari: "pedagogical methods for creative activities", "ijodiy faoliyat pedagogika usullar", "creative teaching methods literature review" va shunga o'xshashlar. Ingliz, o'zbek va rus tillaridagi manbalar, jumladan, veb-saytlar, ilmiy maqolalar va PDF hujjatlar qidirildi.

Jami 30 dan ortiq manba tahlil qilindi, ulardan 2000-yildan keyingi dolzarb nashrlar tanlab olindi. Inklyuziya mezonlari: manba ijodiy faoliyatni rivojlantirishga oid bo'lishi, empirik yoki nazariy dalillarga asoslanganligi. Eksklyuziya mezonlari:

umumiy maqolalar va ta'limdan uzoq mavzular. Tahlil jarayonida ijodiy faoliyatni rivojlantirishga oid nazariy asoslar, usullar va amaliy misollar ajratib olindi. Tadqiqotda divergent va konvergent fikrlash tushunchalari asosida pedagogik yondashuvlar guruhlandi.

Manbalarni tahlil qilishda kontent-tahlil usuli qo'llanildi. Har bir manba bo'yicha asosiy usullar, misollar va natijalar chiqarib olindi. Masalan, loyiha asosidagi ta'lim va gamifikatsiya kabi usullar bo'yicha alohida kategoriyalar yaratildi. Tadqiqot jarayonida 20 dan ortiq veb-qidiruv natijalari va to'rtta batafsil sahifa tahlili (browse) ishlatildi. Natijalar sintez qilinib, umumiy xulosalar chiqarildi.

Nazariy asoslar. Ijodiy faoliyatning nazariy asoslari J. Guilford va E. Torrens kabi psixologlarning ishlariga asoslanadi. Guilford ijodiy fikrlashni divergent (ko'p variantli) va konvergent (bitta to'g'ri javobli) turlarga ajratgan. Divergent fikrlash ko'p g'oyalar ishlab chiqarishga, konvergent esa ularni tahlil qilishga yordam beradi. Ijodiy faoliyatni rivojlantirishda heuristik ta'lim usullari muhim, ular o'quvchilarni mustaqil izlanishga undaydi. Shuningdek, ijodiy pedagogika ta'lim xizmatlarini rivojlantirishda qidiruv, evristik va muammoli vaziyatlar usullarini qo'llashni taklif etadi.

Ijodiy qobiliyatlar rivojlanishi individual psixologik omillarga (masalan, aql, motivatsiya) bog'liq bo'lib, pedagogik texnologiyalar orqali rag'batlantiriladi. Adabiyotlarda ijodiy faoliyatni shakllantirishda texnologiya fanining roli ta'kidlangan, chunki u o'quvchilarda yangi mahsulotlar yaratish qobiliyatini oshiradi.

NATIJALAR

Tadqiqot natijalariga ko'ra, ijodiy faoliyatni tashkil etishda quyidagi pedagogik usullar va texnikalar samarali ekanligi aniqlandi. Ular guruhlab taqdim etiladi, har biri misollar va dalillar bilan.

1. Interaktiv o'quv faoliyatlari. Interaktiv faoliyatlar o'quvchilarni to'g'ridan-to'g'ri jalb qilish orqali ijodiy fikrlashni rag'batlantiradi. Guruh muhokamalari, rol o'ynash va tajribalar ishlatiladi. Masalan, fan darslarida xavfsiz tajribalar o'tkazish orqali kimyoviy reaksiyalarni kuzatish o'quvchilarning tushunchasini mustahkamlaydi va esda qoladigan qiladi. Boshqa misol: o'quvchilarni turli o'quv uslublariga

moslashtirish uchun vizual yordamchilar, kinestetik faoliyatlar va ochiq loyihalar qo'llaniladi. Ushbu usul o'quvchilarda xatolardan qo'rqmaslik va yangi g'oyalar taklif qilish qobiliyatini shakllantiradi.

Интерактив usullar orasida o'quvchilarni qiziqtirish uchun ochiq savollar berish muhim. Bu savollar ko'p mumkin bo'lgan yechimlarga ega bo'lib, o'quvchilarni kitoblardan tashqari fikrlashga undaydi. Natijada, o'quvchilar o'z fikrlarini himoya qilish va dalillar bilan asoslashni o'rganadilar.

2. Loyiha asosidagi o'quv. Loyiha asosidagi ta'lim o'quvchilarni real muammolarga asoslangan loyihalar ustida ishlashga jalb qiladi. Bu tanqidiy fikrlash, muammo yechish va hamkorlikni rivojlantiradi. Masalan, tarix darsida o'quvchilar tarixiy voqeaga oid hujjatli film yaratishlari mumkin, bu tadqiqot va ijodiy taqdimotni o'z ichiga oladi. Loyihalar orqali o'quvchilar mustaqil tadqiqot o'tkazadilar, modellar quradilar yoki multimedia taqdimotlari yaratadilar.

Ushbu usulning afzalligi – o'quvchilarning mavzuni chuqur o'rganishi va texnologiyalarni qo'llashi. Masalan, ekologik muammolarni hal qilish loyihasi orqali o'quvchilar jamiyat bilan bog'lanadilar. Adabiyotlarda loyiha asosidagi ta'lim ijodiy salohiyatni rivojlantirishning samarali usuli sifatida ta'kidlangan.

3. Texnologiyalarni integratsiya qilish. Texnologiyalar ta'limni dinamiklashtiradi. Interaktiv doskalar, planshetlar va o'quv dasturlari orqali darslar turli o'quv uslublariga moslashtiriladi. Masalan, QR-kodlar orqali o'quvchilar ma'lumotlarga tez kirishlari mumkin: kitob materialini kengaytirish, videodarslarga ulanish yoki geografiya darslarida Google Mapsdan foydalanish.

Virtual loyihalar va simulyatsiyalar ijodiy fikrlashni rag'batlantiradi. O'quvchilar o'z QR-kodlarini yaratib, bilimlarini baham ko'rishlari mumkin. Ushbu texnika ta'limni interaktiv va qiziqarli qiladi, o'quvchilarning texnologik savodxonligini oshiradi.

4. Teskar sinf modeli. Teskar sinf modelida o'quvchilar uyda video leksiylarni ko'rib chiqadilar, sinfda esa interaktiv faoliyatlar o'tkaziladi. Bu qo'l mehnati,

savollarga javob berish va guruh ishlariga ko'proq vaqt ajratadi. Model o'quvchilarda murakkab muammolarni hal qilish va tanqidiy fikrlashni rivojlantiradi.

Misol: matematika darsida uyda video ko'rish, sinfda muammolarni guruhda yechish. Natijada, o'quvchilar o'z tezligida o'rganadilar va o'qituvchi individual yordam beradi.

5. Gamifikatsiya. Gamifikatsiya o'yin elementlari (ballar, nishonlar, mukofotlar) orqali motivatsiya oshiradi. Masalan, matematika muammolarini yechish uchun ballar berish va mukofotlar ochish. Bu ta'limni qiziqarli va raqobatbardosh qiladi.

Adabiyotlarda gamifikatsiya ijodiy faoliyatni rivojlantirishda samarali deb ko'rsatilgan, chunki u o'quvchilarda xatolardan qo'rqmaslikni shakllantiradi.

6. Hikoya aytish va ijodiy yozuv. Hikoya aytish o'quvchilarni hikoyalar yaratishga undaydi. Masalan, tarixiy shaxs nuqtai nazaridan kundalik yozish. Bu tasavvur va tanqidiy fikrlashni rivojlantiradi, til va ijtimoiy fanlarda qo'llaniladi.

Bundan tashqari, o'quvchilarni turli madaniyatlarga bog'lash orqali inklyuziv ta'lim yaratiladi.

7. Hamkorlik va guruh ishi. Guruh loyihalari o'quvchilarni birgalikda ishlashga undaydi, g'oyalar almashish va kuchli tomonlarni qo'llash orqali. Masalan, jigsaw usuli: o'quvchilar guruhlarga bo'linib, ma'lumot o'rganadilar va keyin yangi guruhlarda o'rgatadilar. Bu ijodiy natijalarni boyitadi.

8. Ochiq havoda va jamiyat bilan bog'lanish. Sinf devorlaridan chiqish: muzeylarga sayohatlar yoki mahalliy biznes bilan hamkorlik. Bu real hayotdagi ijodni ko'rsatadi va g'oyalar uyg'otadi.

9. Muammoga asoslangan ta'lim. Muammoga asoslangan ta'lim o'quvchilarda qiziqish uyg'otadi va mustaqil izlanishga undaydi. O'quvchilar muammolarni o'rganib, yechimlar topadilar, bu chuqur tushunchani ta'minlaydi.

10. Madaniy inklyuziv ta'lim. Madaniy inklyuziv ta'lim o'quvchilarning madaniyatiga mos misollar ishlatadi, bu shaxsiy bog'lanish yaratadi. Bu turli fonli o'quvchilar uchun ijodni oshiradi.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, divergent fikrlash ko'p usullarda asosiy, konvergent esa yechim topishda.

МУХОКАМА

Natijalar ijodiy faoliyatni tashkil etishda pedagogik usullar o'quvchilarning motivatsiyasi va kreativligini oshirishini ko'rsatadi. Masalan, loyiha asosidagi ta'lim va interaktiv usullar xatolardan qo'rqmaslikni shakllantiradi. Biroq, bu usullarni qo'llashda o'qituvchilar malakasi va resurslar (texnologiyalar) muhim. Kamchiliklari: vaqt talab qilishi va baholash qiyinligi.

O'zbekiston kontekstida ushbu usullarni qo'llash ta'lim reformalari bilan mos keladi, lekin o'qituvchilarning kreativ ta'limga munosabati muammo bo'lishi mumkin. Adabiyotlarda o'qituvchilarning ijodiy ta'limga munosabati va maktab rahbarining ta'siri ta'kidlangan.

XULOSA

Ijodiy faoliyatni rivojlantirish ta'lim sifatini oshirishning kaliti hisoblanadi. Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, interaktiv va innovatsion usullar orqali o'quvchilarning kreativligini oshirish mumkin. Kelgusidagi ishlar ushbu usullarning amaliy natijalarini o'rganishga qaratilishi kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR VA MANBALAR

1. Mirziyoyev Sh. "O'zbekiston o'qituvchi va murabiylariga"// gaz. O'zbekiston adabiyoti va san'ati. – Toshkent, "Sharq". 2021. No40. (Mirziyoyev Sh. "Uzbekistan teachers and murams"// gas. Literature and art of Uzbekistan. – Tashkent, "Sharq". 2021. No40)
2. Musurmanova O. Umumiy pedagogika. – Toshkent: Yoshlar. 2020. – 376 b. (Musurmanova O. General pedagogy. – Tashkent: Yoshlar. 2020. – 376 p)
3. Jamolova D. O'rta asr sharq allomalarining musiqiy qarashlari //jur. O'zbekiston davlat san'at va madaniyat instituti Xabarlari No3. – Toshkent.: 2019.

Donishmand ziyosi. – 99b. (60-63-betlar). (Jamalova D. Musical views of medieval Eastern scholars // jur. Posts of the State Institute of art and culture of Uzbekistan No3. – Tashkent.: 2019. Donishmand ziyosi. – 99p. Pp. 60-63)

4. Rashidova Z. Madaniyat va san'at sohasi pedagogikasida ijodiy ishlab chiqarishning mohiyati//jur. Xorazm Ma'mun akademiyasi axborotnomasi: ilmiy jurnal. No4-1 (88), Xorazm Ma'mun akademiyasi, 2022 y. – 359 b. – Bosma nashrning elektron varianti (Rashidova Z. The essence of creative production in the pedagogy of the field of culture and art //jur. Bulletin of the Khorezm Mamun Academy: scientific journal. No. 4-1 (88), Khorezm Mamun Academy, 2022. – 359 p. Electronic print variant)

5. Qodirov Sh. Pedagogik mahorat. – Namangan, NamMPI. 2006. – 98 b. (Qadirov Sh. Pedagogical skills. – Namangan, NSU. 2006. – 98 p)

6. Asqarov A., Axrorova Z., Ro'zimatov E., Sadikova Sh., Sodikov U. Umumiy pedagogika. – Toshkent.:2018. – 330 b. (Askarov A., Akhrorova Z., Rozimatov E., Sadikova Sh., Sadikov U. General pedagogy. – Tashkent.:2018. – 330 p)

7. Qarang: Mansurbekova F. Ijodkor shaxslarni tarbiyalashda innovatsion-pedagogik usullar//konf. Folklor, til va madaniyat masalalarini ilmiy o'rganishda fan va innovatsiyalar uyg'unligi. – Toshkent.: 2021. Fan ziyosi. – 501 b. 359-362 betlar. (See: Mansurbekova F. Innovative-pedagogical methods in the education of creative persons//conf. The combination of Science and innovation in the scientific study of folklore, language and culture issues. – Tashkent.: 2021. Fan ziyosi. – 501 p. Pp. 359-362)

8. Abdullayeva SH.A., Axatova D.A., Sobirov B.B., Saitov S.S. Pedagogika. – Toshkent.: 2014. Fan. – 506 b.(Abdullaeva Sh.A., Akhatova D.A., Sabirov B.B., Saitov S.S. Pedagogy. – Tashkent.: 2014. Fan. – 506 p.)

9. Niyozmetova T. O'qituvchining pedagogik mahorati. – Toshkent.: O'qituvchi, 1980. – 32b. (Niyozmetova T. Teaching pedagogical skills. – Tashkent.: O'qituvchi. 1980. – 32p)

10. Nishonboyeva Q. Yoshlarning intellektual salohiyatini oshirishda qadriyatlarning o'ri va madaniy kompetentlik masalasi. Madaniyat va san'at sohasida malakali kadrlar tayyorlash – bosh maqsadimiz//konf. Yangilanayotgan O'zbekiston taraqqiyotida madaniyat va san'atning o'ri. – Toshkent.: Oltin meros press. 2020. – 488 b. (100-109 betlar). (Nishbaeva Q. The role of values and the issue of cultural competence in increasing the intellectual potential of young people . Training of qualified personnel in the field of culture and art – our main goal//conf. The role of culture and art in the development of the renewing Uzbekistan. – Tashkent.: Oltin meros press. 2020. – 488 p. Pp. 100-109)

11. Yo'ldoshev J., Usmonov S. Pedagogik texnologiya asoslari. – Toshkent, O'qituvchi. 2004. – 102 b. (Yoldoshev J., Usmanov S. Basics of pedagogical technology. – Tashkent, O'qituvchi. 2004. - 102 p.)

12. Pedagogika fanida mustaqil ijodiy faoliyat. <https://cyberleninka.ru/article/n/pedagogika-fanida-mustaqil-ijodiy-faoliyat-tushunchasi-va-mohiyatining-nazariy-tahlili-haqida> (web:10)

13. Pedagogni kreativ ijodiy faoliyatga yo'naltirish. <https://interscience.uz/index.php/home/article/download/3417/3178/8484> (web:11)

14. O'quvchilarda ijodiy faoliyatni rivojlantirish. <https://fanvatalim.uz/uz/article/47/> (web:12)

15. O'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishning pedagogik. <https://journals.proindex.uz/index.php/jiesr/article/download/1102/935/1885> (web:13)

16. Ijodiy pedagogikaga asoslangan ta'lim xizmatlarini rivojlantirish. <https://ilmiyanjumanlar.uz/uploads/conferences/0016/2.48.pdf> (web:14)

17. Ijodiy pedagogika akademik ta'limda qanday muhim rol o'ynashi. <https://www.peace-ed-campaign.org/uz/how-creative-pedagogy-can-play-a-vital-role-in-academic-learning/> (web:15)

18. Kichik maktab yoshi o'quvchilarida ijodiy salohiyatini. <https://jdpu.uz/kichik-maktab-yoshi-oquvchilarida-ijodiy-salohiyatini-rivojlantirish-asoslari/> (web:16)

19. O'quvchilarda ijodiy faoliyatni shakllantirishda texnologiya.

https://www.researchgate.net/publication/359984278_O%27quvchilarda_ijodiy_faoliyatni_shakllantirishda_tehnologiya_fanining_o%27rni (web:17)

20. Talabalarda ijodkorlik faoliyatini shakllantirish.

<https://interonconf.org/index.php/iisrc/article/download/11752/9895/9690> (web:18)

21. Maktab o'quvchilarining ijodiy fikrlash faolligini.

<http://mjstjournal.com/index.php/mjst/article/view/4899> (web:19)